

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЯК ФАКТОР ПРИВАБЛИВОСТІ ДЛЯ ІНВЕТОРІВ ТА ДІЛОВИХ ПАРТНЕРІВ ПІДПРИЄМСТВА

На даному етапі розвитку економічних відносин між суб'єктами підприємницької діяльності в Україні важливим залишається розгляд факторів, які впливають на привабливість підприємства як для ділових партнерів, так і для іноземних інвесторів. Також треба враховувати поступове збільшення можливостей для співробітництва українських підприємств з зарубіжними компаніями в наслідок безперервної інтеграції України в світові союзи. У зв'язку з цим, вітчизняні підприємства зіткнулися з необхідністю покращення методів проведення економічного аналізу підприємства, контролю за його витратами та їх доцільністю, а також з економічним обґрунтуванням прийняття тих чи інших рішень.

Слід наголосити, що підприємства бажають зменшити ризик втрати ринків збуту продукції робіт чи послуг, що може призвести до отримання підприємством збитків. Саме тому останнім значно вигідніше підписувати контракти, або складати угоди на значний термін співпраці, маючи при цьому постійних партнерів, чи клієнтів.

Зважаючи на нестабільну економічну ситуацію в Україні компанія партнер, або інвестор також потребують у захисті від отримання збитків, тому, як правило, вимагають розраховувати не лише технологічну необхідність будь яких змін, а й проводити їх обов'язкове економічне обґрунтування. Особливо це питання стосується підприємств, які взаємодіють з зарубіжними компаніями, що приводить до потреби впровадження всесвітньої системи стандартизації ISO та проведення сертифікації підприємства. Саме зарубіжні партнери вимагають у вітчизняних підприємств проводити розрахунки щодо економічного обґрунтування прийняття рішень, опираючись на те, що дана система працює на заході досить давно та дуже ефективно.

Тому, на наш погляд, необхідність розробки певної методики щодо розрахунків, які б змогли обґрунтувати прийняття рішення—є досить актуальним питанням для сьогодення.

Для обґрунтування тих чи інших рішень необхідно довести їх доцільність. Одним зі способів доведення доцільності при прийнятті рішень на підприємстві є знаходження їх ефективності. Тобто, наприклад, для обґрунтування доцільності технологічних змін на підприємстві необхідно також визначити що підприємство отримує при проведенні даних змін. Питання доцільності прийняття рішення вирішується за допомогою визначення ефективності.

Шанин Д.А., Брєохіна М.С., Бачало І.А., Баликова Я.В. визначають сутність та основні підходи до формування ефективної моделі управління підприємством через розробку та створення нової бізнес моделі. При цьому питання ефективності розглядається при визначенні заходів які націлені на структурні зрушення у бізнесі в цілому [1]. Романченко Ю.О. розглядає підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств завдяки їх інтеграції, тобто визначає необхідність проведення інтеграційних перетворень, які на його думку збільшують ефективність діяльності підприємства [2]. Макарова І.В. розглядає ефективність інвестицій за умовах ризику. При цьому автор визначає фактори впливу на прогнозування та оцінку ризику а також ефективність їх застосування у розрахунках [3]. Чабаненко Ж.М., Саленко А.С. розглядають підвищення ефективності інвестицій як фактор впливу на збільшення вітчизняних і закордонних інвестицій [4]. Доцільнішим і більш актуальним, на нашу думку, є дослідження науковців Бень Т., який розглянув методи визначення економічної ефективності інвестицій, а саме порівняльний метод, та метод дисконтованого строку окупності [5], та Рогачова М.Ю., який провів визначення економічного ефекту від впровадження екологічних заходів [6].

Таким чином розглядаючи поняття ефективності, на наш погляд, науковці не достатньо уваги приділяють самому поняттю ефективності і факторам, які впливають на неї. Також дуже мало досліджень проводилося стосовно обґрунтуванню прийняття рішень, через розрахунок їх ефективності. Тому ми вважаємо що слід більшу увагу приділити аналізу обґрунтування прийняття рішень через їх ефективність для збільшення привабливості підприємства перед інвесторами і діловими партнерами. Мета дослідження - удосконалення методик визначення ефективності, а також створення універсальної комплексної системи обґрунтування прийняття рішень.

Розглядаючи різні теорії щодо визначення ефективності діяльності підприємства слід по перше визначити що ж таке ефективність. Ефективність є показник, який визначається як відношення результату (прибутку) до витрат. Навіть дуже великий ефект може мати низьку, або навіть нульову ефективність.

Для створення певної методики щодо вирішення питання обґрунтування прийняття рішення ми пропонуємо алгоритм, який включає в себе показники економічного і фінансового аналізу діяльності підприємства. Даний алгоритм необхідно застосовувати при виборі одного з альтернативних напрямків вирішення проблеми. Найефективнішим буде рішення, яке принесе підприємству більше прибутку при меншій сумі витрат.

При проведенні аналізу щодо ефективності, необхідно врахувати як можна більше факторів, що дозволить надати підприємству достовірні дані аналізу. Тому слід проаналізувати окремо дохід та витрати, а потім знайти ефективність проекту. Підприємство в процесі своєї діяльності здійснює матеріальні та грошові витрати на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг) котрі називаються поточними витратами.

Загальна величина поточних витрат, які пов'язані з виробництвом продукції, її реалізацією, виконанням різноманітних робіт, наданням послуг, формує собівартість продукції і є одним з головних якісних показників, які характеризують діяльність підприємства.

Валові витрати (ВВ) на підприємстві характеризують загальну суму поточних витрат (формула 1):

$$BB = Bv + Bo + B\phi + Bi, \quad (1)$$

де Вв – витрати пов'язані з виробництвом продукції, Во – інші операційні витрати, Вф – фінансові витрати, Ві – інші витрати.

Якщо представити собівартість товарної продукції у вигляді суми добутоків собівартості одиниць продукції за кожним видом, що виготовляється, на обсяг виробництва, а вартість продукції - як добуток обсягу виробництва за кожним видом на відповідні ціни, то формула для розрахунку витрат на 1 грн. продукції буде наступною (формула 2):

Даний показник показує яка частина витрат припадає на 1 грн. товарної продукції.

$$B_{на1грн} = \frac{C}{ВП} = \frac{\sum_{i=1}^n OB_i \cdot C_i}{\sum_{i=1}^n OB_i \cdot Ц_i}, \quad (2)$$

де В на 1 грн. - витрати на 1 грн. продукції (рівень витрат), ВП - вартість продукції, OB_i - обсяг виробництва у натуральних показниках і-го найменування, C_i - собівартість одиниці продукції, Ц_i - ціна одиниці продукції, n - кількість видів продукції.

Оберненим показником є коефіцієнт витрато віддачі (Квв), який навпаки показує величину виручки від реалізації продукції, отриману на одиницю витрачених засобів (формула 3):

$$K_{вв} = \frac{ВП}{C} = \frac{\sum_{i=1}^n OB_i \cdot Ц_i}{\sum_{i=1}^n OB_i \cdot C_i}, \quad (3)$$

Наступним показником аналізу є рентабельність поточних витрат (Рпв) (формула 4):

$$P_{пв} = \frac{Pr}{Bv} \cdot 100\%, \quad (4)$$

де Пр – прибуток від реалізації продукції (проведення робіт, надання послуг).

Даний показник показує величину прибутку від реалізації продукції, яка отримана в розрахунку на 100 грн. витрачених коштів.

При проведенні аналізу прибутку підприємства необхідно враховувати вид продукції (робіт, послуг), яку виробляє (проводить, надає) підприємство. Це необхідно для визначення статей доходу і витрат, необхідних при аналізі чистого прибутку. Тут мається на увазі, що підприємство по роду своєї діяльності може сплачувати акцизний збір, екологічний податок та інші, і отримувати доходи від операційної діяльності, від участі у капіталі та інші.

Першим показником аналізу прибутку підприємства є прибуток від реалізації продукції (Пр), який знаходиться за формулою 5:

$$Pr = D_{пр} - ПДВ - B_{п}, \quad (5)$$

де D_{пр} – дохід від реалізації продукції, ПДВ – податок на додану вартість, B_п – поточні витрати на виробництво продукції.

Даний показник характеризує прибуток, котрий отриман в результаті реалізації продукції.

Прибуток від операційної (По) діяльності показує ефект від операційної діяльності і знаходиться за формулою 6:

$$Po = Pr + Дод - Вод, \quad (6)$$

де Дод – дохід від операційної діяльності, Вод – витрати від операційної діяльності.

Балансовий прибуток (Пб) характеризує загальну суму прибутку підприємства до сплати податку і знаходиться за формулою 7:

$$Пб = Впр - ПДВ + Дод + Дук + Дф + Ді - ВВ, \quad (7)$$

де Впр – виручка від реалізації продукції, Дук – дохід від участі в капіталі, Дф – інші фінансові доходи, Ді – інші доходи підприємства.

Чистий прибуток підприємства (Чп) – характеризує суму прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків (формула 8):

$$Чп = Пб - Пп + Чпн, \quad (8)$$

де Пп - податок на прибуток, Чпн – чистий прибуток від надзвичайних подій.

Виходячи з того, що проекти в які вкладає гроші підприємство можуть бути досить масштабними та розрахованими на декілька років, тому необхідно визначати за скільки кожен з альтернативних проектів окупить себе. Зробивши це по принципу відношення капітальних інвестицій до чистого прибутку не можливо, адже при такій формі обчислення не враховуються ані фактор часу, ані можлива інфляція. Тому для того, щоб врахувати данні фактори необхідно застосувати метод складного відсотка.

Складний відсоток – це множник, на який слід помножити грошовий потік, для того щоб встановити його реальну вартість у майбутньому.

Формула чистого грошового потоку (ЧГП) з урахуванням фактора часу має наступний вигляд (формула 9):

$$ЧГП = \sum_{i=1}^n ГП_n \cdot (1+i)^n, \quad (9)$$

де ГП_n – грошовий потік в n-му році; i-відсоткова ставка банку.

При цих розрахунках слід нагадати, що постійний відсоток банку на значних часових термінах не може утримуватися на одному місці, тому необхідно також враховувати зміну відсоткової ставки банку. Врахувавши дану зміну підприємство зможе мати більш точний розрахунок щодо доцільності прийняття рішення. Для цього необхідно дещо змінити в формулі 9, а саме не множити складний відсоток на самого себе, а додавати до попереднього свого значення. Таким чином формула знаходження вартості грошей у майбутньому з урахуванням різних відсотків банку буде наступною (формула 10):

$$ЧГП = ГП_n \cdot (1+i_t) + ГП_{n+1} \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1}) + ГП_{n+2} \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1}) \cdot (1+i_{t+2}), \quad (10)$$

де t-період.

Якщо питання стосується капіталовкладень, а саме інвестування грошей у будь який проект слід також врахувати інвестиційні потоки. Якщо інвестиції надходять на підприємство одноразово певною сумою, тоді ефективність проекту (Еф) буде знаходитись за формулою 11:

$$Еф = ГП_n \cdot (1+i_t) + ГП_{n+1} \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1}) + ГП_{n+2} \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1}) \cdot (1+i_{t+2}) - I, \quad (11)$$

де I-інвестиційний потік.

Дещо інша ситуація тоді, коли інвестиції надходять на підприємство різними грошовими потоками і в різний час, тоді для інвестиційного потоку слід також застосувати формулу складного відсотка, і формула ефективності матиме наступний вигляд (формула 12):

$$Еф = ГП_n \cdot (1+i_t) + ГП_{n+1} \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1}) + ГП_{n+2} \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1}) \cdot (1+i_{t+2}) - \quad (12)$$

$$- I_n \cdot (1+i_t) + I_{n+1} \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1}) + I_n \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1}) \cdot (1+i_{t+2})$$

При виборі одного з альтернативних рішень використовуючи показник ефективності необхідно вибирати той варіант, при якому ефективність буде більшою.

Також при аналізі інвестицій необхідно розрахувати строк окупності проекту. В простому вигляді, без застосування складного відсотка, формула окупності проекту (Т) має наступний вигляд (формула 13):

$$T = \frac{I}{Чп}, \quad (13)$$

Якщо потоки і інвестицій і доходу надходять за певний довгостроковий період часу, то формула строку окупності приймає наступний вигляд (формула 14) і має визначення динамічного строку окупності:

$$T = \frac{I_n \cdot (1+i_t) + I_n \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1})}{ГП \cdot (1+i_t) + ГП \cdot (1+i_t) \cdot (1+i_{t+1})}, \quad (14)$$

Таким чином, проаналізувавши показники собівартості, прибутку, ефективність проекту та строки його окупності можна зробити висновки про те, який з альтернативних варіантів рішень необхідно приймати. Запропонована нами удосконалена методика визначення ефективності допомагає швидко визначити собівартість проекту, прибутковість проекту, ефективність інвестування в проект грошей а також строки його окупності.

Таким чином, використовуючи дану методику можна проаналізувати витрати підприємства, прослідкувати формування прибутку підприємства, порівняти грошові потоки витрати-прибуток у часовому розрізі, визначити строки окупності проекту і зробити висновок, який із альтернативних проектів є доцільнішим і більш ефективним. Саме цей аналіз дає велике підґрунтя для прийняття рішень. І дає можливість підприємству бути впевненим при прийнятті рішень, а цей фактор є ключовим при укладанні угод з діловими партнерами й інвесторами підприємства. Особливо дана система корисна для підприємств, які мають стосунки із зарубіжними компаніями, які використовують подібні методики вже давно.

Література

1. Шанин Д.А., Брехіна М.С., Бачало І.А., Баликова Я.В. Формування ефективної моделі управління підприємством через розробку та створення нової бізнес моделі//Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва.—2006.—№02 (1).— С. 260-263.
2. Романченко Ю.О. Інтеграція, як фактор підвищення ефективності підприємств оліє жирового під комплексу//Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць Випуск 211: В 4т.—2006.—Том IV.—С. 931-938.
3. Макарова І.В. Учёт риска при оценке эффективности реальных инвестиций//Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць Випуск 211: В 4т.—2006.—Том IV.— С. 991-1002.
4. Чабаненко Ж.М., Саленко А.С. Проблеми підвищення ефективності інвестицій в підприємницьку діяльність//Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць Випуск 211: В 4т.—2006.—Том I.— С. 109-114.
5. Бень.Т. Методы определения экономической эффективности инвестиций: сравнительный анализ// Экономика Украины.—2006.—№6(527).— С. 41-46.
6. Рогачов М.Ю. Визначення економічного ефекту від впровадження природоохоронних заходів // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" збірник наукових праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва.—2006.—№02 (1).— С. 189-192.

УДК 330.322.2(477)+330.341.1

А.О. Касич

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Формування в країні інноваційно-інвестиційної системи залежить від активності в цьому процесі окремо взятого підприємства. Саме тому, проблема формування організаційно-економічних механізмів розвитку інвестиційної діяльності та інноваційно-інвестиційної діяльності зокрема є достатньо важливою. При цьому виникає питання, які саме підприємства здатні активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність та реалізація яких механізмів забезпечить розвиток потенціалу цього виду діяльності.

В сучасних умовах конкурентні переваги формуються на основі ідей, знань, нововведень, які створюються підприємствами та поступово комерціалізуються. Крім того, інвестиційно-активне підприємство має змогу використовувати всі види діяльності для отримання доходів. Враховуючи важливість ролі таких структур в процесах розвитку держави необхідно дослідити стан інноваційно-інвестиційної діяльності конкретних підприємств (на прикладі окремих машинобудівних підприємств) та визначити умови її активізації.

Здійснення інвестицій різних видів та у всіх основних формах залежить від дії багатьох факторів. Одним з основних є життєвий цикл розвитку підприємства. Малі підприємства, які тільки набирають оберти у виробничому процесі, фактично, вирішують завдання формування, розбудови, розвитку операційної діяльності за рахунок реальних інвестицій в основні виробничі фонди, причому